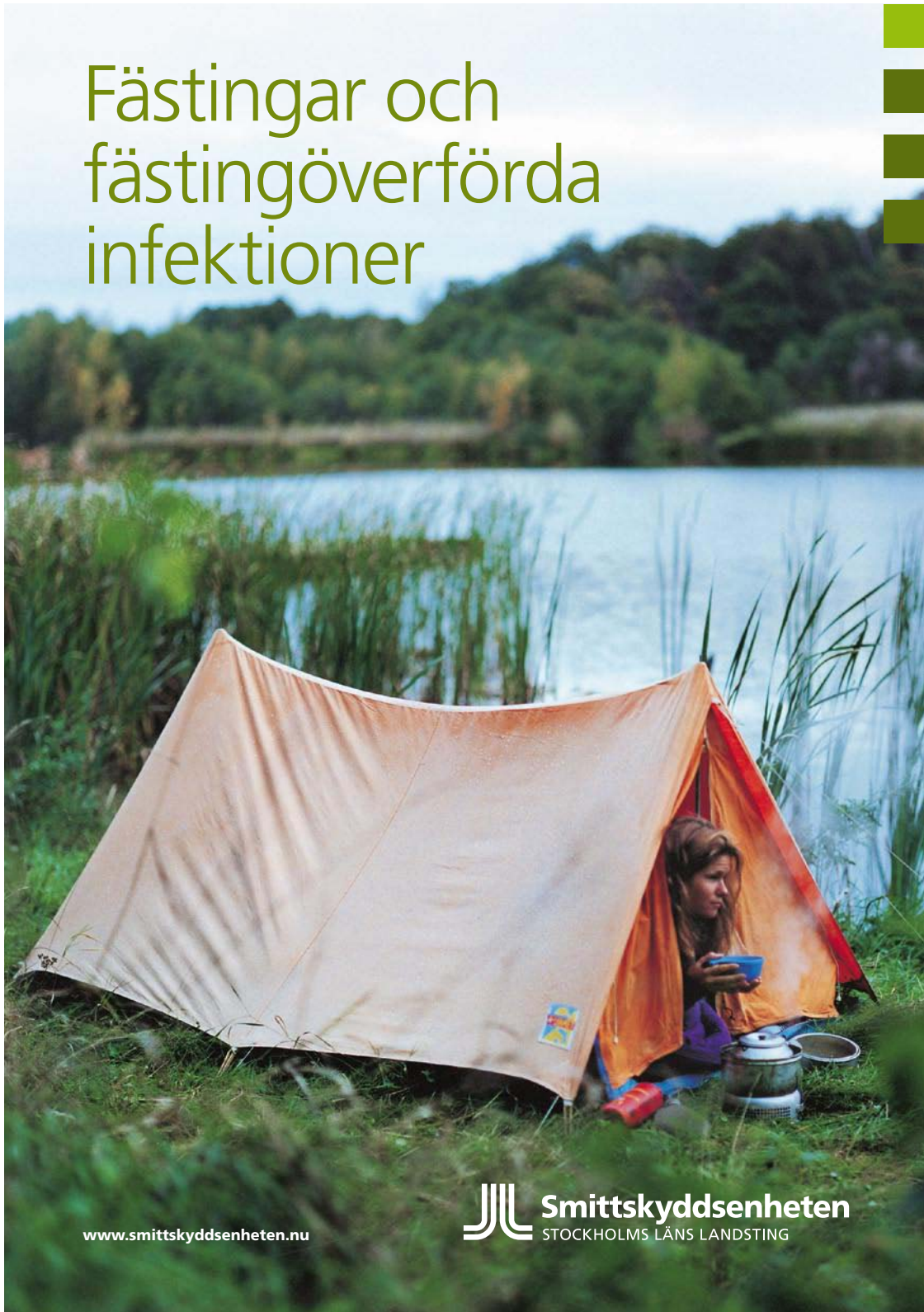

Fästingar och fästingöverförda infektioner

www.smittskyddsenheten.nu

 Smittskyddsenheten
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

DET ÄR FRAMFÖR ALLT två smittämnen som kan spridas med fästingar, dels ett virus som orsakar fästingöverförd hjärninflammation eller **TBE**, dels en bakterie som orsakar **Borrelia**-infektion. I denna folder får du svar på några av de vanligaste frågorna om fästingar och fästingöverförda infektioner.

Vad är en fästing?

Fästingen är ett spindeldjur eller kvalster, som lever av att suga blod från djur, t.ex. gnagare och rådjur, och ibland också från människor. Den viktigaste fästingen i Sverige är *Ixodes ricinus*, som kan överföra ett flertal smittor till människa. Honan är cirka 4 mm och kan lägga 2 000 ägg, som utvecklas via larv och nymf till en ny fullvuxen fästing. Hanen är något mindre. Varje utvecklingsstadium kan övervintra, och livscykeln för en fästing är omkring 3 år. Larven och nymfen är betydligt mindre än den vuxna fästingen, men varje stadium kan överföra smitta.

Var finns det fästingar?

Fästingar förekommer framför allt i södra delarna av landet (söder om Dalälven) men även utmed norrlands-kusten. Den trivs i mörk och fuktig miljö, gärna i högt gräs i skuggan av träd och buskar, där den väntar på ett djur eller en människa att suga blod ifrån.

Vilka sjukdomar kan spridas med fästingar?

I Sverige är det framför allt två smittämnen som kan spridas med fästingar, dels ett virus som orsakar fästingöverförd hjärninflammation (**TBE**, efter engelskans "tick-borne encephalitis"), dels en bakterie som orsakar **Borrelia**-infektion, som kan ge symtom från huden, lederna och nervsystemet och i sällsynta fall hjärtat. **Harpest** (tularemi) och **fästingfeber** (anaplasma eller ehrlichios) kan också spridas med fästingar.

Hur smittas man?

Man riskerar att smittas om fästingen har bitit i huden. Fästingöverförda infektioner smittar inte från person till person.

Vuxen fästinghona.

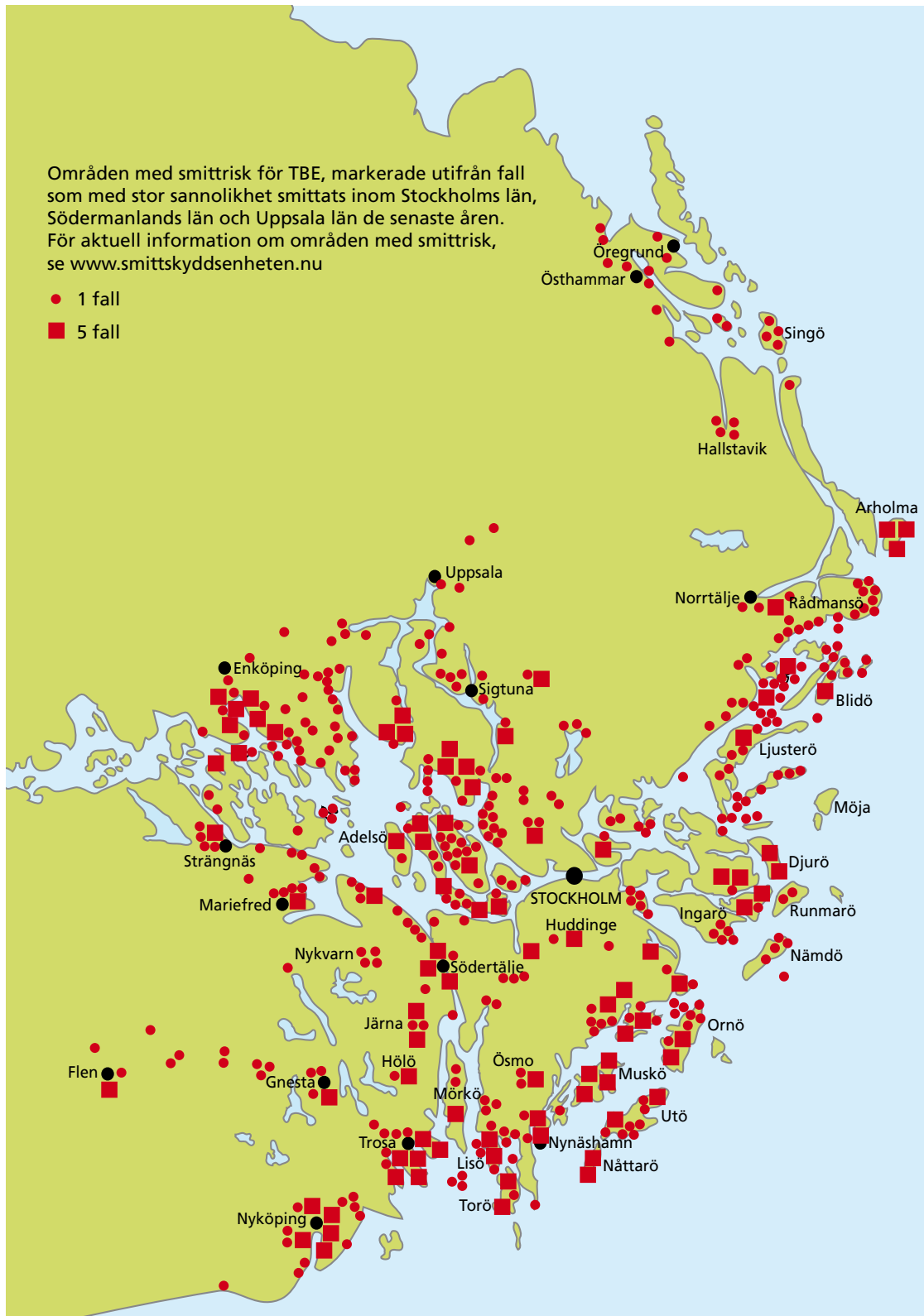

Hur kan jag skydda mig mot fästingbett?

- Eftersom fästingar brukar trivas i gräs- och buskvegetation, särskilt där det är fuktigt, är bästa sättet förstås att om så är möjligt undvika sådan terräng.
- Man kan minska risken genom att ha stövlar och långbyxor, med byxbenen nedstoppade innanför stövelskaften eller i strumporna, och en skjorta, nedstoppad innanför byxlinningen.
- Inspektera kläderna och borsta bort eventuella fästingar efter vistelse i fästingområde. Man kan även torktumla kläder för att snabbt avdöda fästingar.
- Inspektera kroppen, speciellt mjuka och behårade kroppsytor. På barn fäster sig fästingarna ofta på huvudet, speciellt vid öronen och i hårfästet.
- Eftersom fästingarna ofta tar tid på sig att hitta ett lämpligt bettställe är det klokt att duscha (eller bada) och kamma håret.
- Myggmedel ger inget tillförlitligt skydd mot fästingbett.

Områden med smittrisk för TBE, markerade utifrån fall som med stor sannolikhet smittats inom Stockholms län, Södermanlands län och Uppsala län de senaste åren. För aktuell information om områdena med smittrisk, se www.smittskyddsenheten.nu

- 1 fall
- 5 fall

Kan husdjuren föra med sig fästingar?

Katter och hundar kan föra med sig fästingar, som kan krypa över på människor. Kamma djurets päls, helst över något ljust underlag, och avliva eventuella fästingar.

Vad gör jag om jag blir fästingbiten?

- Ta bort fästingen så snart som möjligt, det minskar risken för Borrelia-infektion. Använd en finspetsig pincett eller en fästingborttagare. Fatta tag om fästingen långt in mot huden och drag rakt ut. Vrid inte fästingen när du drar ut den, eftersom detta kan göra att mundelarna bryts loss och fastnar i huden.
- Om du inte får bort hela fästingen – vänta några dagar, så uppstår en liten inflammation, och sedan kan du ofta enkelt lyfta ut kvarvarande delar med pincett eller nål.
- Kontrollera huden, där du blivit fästingbiten. Om en påtaglig rodnad uppstår på bettstället efter någon vecka, eller om du får feber eller huvudvärk eller känner dig sjuk efter bettet, sök läkare. Den lilla rodnad, som ofta uppstår i anslutning till fästingbettet, är dock vanligen ofarlig och kräver ingen behandling.

”Ta bort fästingen så snart som möjligt, det minskar risken för Borrelia-infektion.”

TBE – fästingöverförd hjärninflammation

Hur vanligt är TBE och var riskerar jag att bli smittad?

Varje år drabbas i Sverige 100 – 200 personer av TBE. Smittan finns huvudsakligen inom Upplands och Södermanlands skärgårdar och delar av Mälaren. Men den finns också på andra ställen längs ostkusten och kring Vänern och Vättern. Flera personer har smittats på Åland. Särskilda riskområden är Södertörn, Södertäljeviken och de centrala delarna av Mälaren. Smittrisk föreligger dock i hela skärgården, från Öregrund till Nyköpings skärgård. Smittan är även i riskområdena förhållandevis ovanlig. Det är framför allt fast boende och sommarboende, som har insjuknat.

Vilka symtom har man vid TBE?

Tiden från ett fästingbett till man insjuknar är oftast kring

en vecka, men det kan dröja upp till tre veckor. Bara hälften av fallen känner till ett tidigare fästingbett. Symtomen är huvudvärk, muskelvärk, illamående och feber. I sällsynta fall kan man få förlamningar. Ibland förlöper sjukdomen i två faser, först "influensaliknande" symtom i någon/några dagar, som följs av ett nästan symtomfritt intervall på några dagar, och sedan återinsjuknande med svår huvudvärk och illamående. Får du sådana symptom ska du söka läkare. Förskolebarn som smittas får i regel lindrigare symtom än vuxna.

Blir man helt frisk efter TBE?

De flesta blir helt återställda, men ca 10% får förlamningar och drygt en tredjedel får andra långdragna eller bestående besvär. Dödsfall är mycket sällsynta.

Kan man få TBE flera gånger?

Nej, man är immun om man haft sjukdomen.

Finns det någon behandling mot TBE?

Nej, men sjukdomen kan förebyggas med vaccination.

Finns det vaccin mot TBE?

Ja, vaccin mot TBE med god skyddseffekt och mycket få biverkningar finns i Sverige och kan rekommenderas till

- fast boende och sommarboende samt personer som vistas i skog och mark i områden med smittrisk (se kartan)
- resenärer som skall vistas i skog och mark på Åland, i Baltikum eller i särskilda riskområden i Central-europa eller Östeuropa.

Vaccination är mindre angelägen för

- personer som endast mycket kortvarigt vistas i områden med smittrisk och personer som visserligen bor i riskområden men inte brukar vistas ute i skog och mark.

Små barn, i synnerhet barn under 3 år, som insjuknar i TBE får i regel lindrigare symtom än vuxna och därför är vaccination mindre angelägen i denna åldersgrupp. Men föräldrar som bor i områden med känd smittrisk och som

"Om du insjuknat i TBE är det viktigt att din familj eller andra anhöriga, som vistas i samma område där du blivit smittad, vaccineras."

önskar vaccinera sina förskolebarn behöver inte avrådas från detta.

Om du insjuknat i TBE är det viktigt att din familj eller andra anhöriga, som vistas i samma område där du blivit smittad, vaccineras.

När ska jag vaccinera mig?

Vaccinationen bör påbörjas i god tid före fästingsäsongen. Information om dosering och påfyllningsdoser kan ges av din läkare. Vaccinationen betalas av den enskilde.

Borrelia

Hur vanligt är Borrelia och var riskerar jag att bli smittad?

Sannolikt smittas flera tusen personer varje år i Sverige av Borrelia. Smittan finns överallt där det finns fästingar.

Vilka symtom har man vid Borrelia?

Det vanligaste symptomet är ett rött hudutslag kring fästingbettet som uppträder efter någon vecka och som sprider sig, ibland som ringar, kring bittstället. Man kan också senare, vanligen efter 4–10 veckor, få symtom från nervsystemet i form av huvudvärk, muskelvärk, lite feber eller ansiktsförslamning. Borrelia kan också ge upphov till ledinflammation och i sällsynta fall till hjärtinflammation. Det är viktigt att söka läkare om man får symtom på Borrelia.

Finns det någon behandling mot Borrelia?

Ja, Borrelia kan behandlas med antibiotika. Fästingbett i sig är dock ingen anledning till behandling.

Blir man helt frisk efter Borrelia?

Om man får behandling i tid blir de flesta helt återställda.

Kan man få Borrelia flera gånger?

Ja

Finns det vaccin mot Borrelia?

Nej, det finns inget vaccin mot Borrelia.

Hudutslag efter fästingbett, s. k. erythema migrans, orsakat av Borrelia.

Harpest

I Sverige rapporteras varje år mellan 250–700 fall av harpest, varav cirka 30–40 fall i Stockholms län. Smittan förekommer framför allt i norrlandslänen, där den vanligen sprids via myggbett eller andra stickande insekter, men har på senare år spridits söderut, även till Stockholms län.

Det vanligaste symtomet är att man får ett infekterat sår på armen eller benet, efter ett fästingbett eller myggbett, och en svullen lymfkörtel, vanligen i samma sidas armhåla eller ljumske, och feber. Det är viktigt att söka läkare vid misstanke om harpest. Ju tidigare man får behandling med antibiotika, desto snabbare läkning. Harpest kan också orsaka lunginflammation.

Fästingfeber

Fästingfeber (ibland kallad anaplasma eller ehrlichios) orsakas av en bakterie, som kan ge upphov till influensaliknande symtom med feber, huvudvärk och muskelvärk. Det är oklart hur vanlig sjukdomen är i Sverige, bara enstaka fall hos människa har beskrivits. Hos djur som får, ko, hund och häst brukar sjukdomen kallas betesfeber. Fästingfeber behandlas med antibiotika.

Broschyren är utarbetad av Mona Insulander, sjuksköterska, och Bo Svenungsson, infektionsläkare, Smittskyddsenheten, Stockholms läns landsting.

Denna broschyr kan beställas från
Smittskyddsenheten
Stockholms läns landsting
Norrbacka, 171 76 Stockholm
Telefon: 08-737 3900
www.smittskyddsenheten.nu

 Smittskyddsenheten
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING